

PROGRAMOS APRAŠYMAS

POLITINIŲ KALINIŲ IR TREMTINIŲ BEI JŲ ŠEIMŲ NARIŲ SUGRĮŽIMO Į LIETUVĄ PROGRAMA

Šioje programoje deklaruotas Lietuvos valstybės įsipareigojimas padėti okupacijų metais neteisėtai represuotiems asmenims ir jų vaikų šeimoms, aiškiai apibrėžiant bazines priemones, sudaryti realią galimybę sugrįžti į Lietuvą ir integruotis į šalies gyvenimą.

Valstybės parama naudotis turi teisę Lietuvos Respublikos piliečiai ir asmenys, išsaugoję teisę į Lietuvos Respublikos pilietybę, su savo šeimos nariais grįžtantys ar grįžę po 1990 m. kovo 11 d. nuolat gyventi į Lietuvą iš buvusios SSRS teritorijos: politiniai kaliniai ir tremtiniai, kurie pagal Lietuvos Respublikos asmenų, represuotų už pasipriešinimą okupaciniams režimams, teisių atkūrimo įstatymą yra paskelbti nekaltais Lietuvos Respublikai ir kuriems atkuriamos visos jų pilietinės teisės; politinių kalinių ir tremtinių vaikai, kuriems pagal Lietuvos Respublikos asmenų, nukentėjusių nuo 1939-1990 metų okupacijų, teisinio statuso įstatymą yra pripažintas nuo okupacijų nukentėjusio asmens – tremtinio teisinis statusas. Grįžtančio asmens šeimos nariai yra kartu gyvenantys jo tėvai, sutuoktinis, jų vaikai (įvaikiai) iki 18 metų, taip pat vyresni kaip 18 metų - nesusituokę, jeigu jie yra formaliojo švietimo įstaigų mokiniai ir studentai.

Svarbiausia represuotų asmenų šeimoms – galimybė apsirūpinti būstu Lietuvoje. Tam reikia daugiausia investicijų. Politinių kalinių ir tremtinių teisę į valstybės paramą apsirūpinant gyvenamosiomis patalpomis lengvatinėmis sąlygomis reglamentuoja Lietuvos Respublikos valstybės paramos būstui įsigyti ar išsinuomoti bei daugiabučiams namams modernizuoti įstatymas, Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2002 m. kovo 5 d. nutarimu Nr. 320 patvirtintas Gyvenamųjų patalpų suteikimo nuomos pagrindais grįžtančių į Lietuvą nuolat gyventi politiniams kaliniams ir tremtiniams bei jų šeimų nariams tvarkos aprašas ir kiti teisės aktai reglamentuojantys savivaldybių gyvenamųjų patalpų suteikimą nuomos pagrindais grįžtantiems nuolat gyventi į Lietuvą politiniams kaliniams, tremtiniams ir jų šeimų nariams. Grįžtantys asmenys nustatyta tvarka turėjo teisę pasirinkti nuolatinę gyvenamąją vietą Lietuvoje. Pateikę visus reikiamus dokumentus dėl apsirūpinimo gyvenamosiomis patalpomis, jie buvo įregistruojami atitinkamoje savivaldybėje. Savivaldybėse sudaryti atskiri grįžtančių asmenų, neturinčių galimybės savo lėšomis apsirūpinti gyvenamuoju plotu Lietuvoje ir norinčių sugrįžti nuolat gyventi į Tėvynę, sąrašai nuomoti valstybės lėšomis įgytus butus. Prašymas aprūpinti butu įregistruojamas vienoje savivaldybėje. Prašymai su reikalingais dokumentais dėl įrašymo į savivaldybių grįžtančių asmenų sąrašus nuomos pagrindais apsirūpinti gyvenamosiomis patalpomis buvo priimami iki 2009 m. gruodžio 31 d.

Valstybės parama grįžtantiems asmenims persikelti ir socialinei jų integracijai skiriama iš Lietuvos Respublikos valstybės biudžeto lėšų, kasmet numatomų Socialinės apsaugos ir darbo ministerijos biudžete. Socialinė parama grįžtantiems asmenims teikiama pagal Socialinės apsaugos ir darbo ministerijos tvirtinamą planą, vadovaujantis ministerijos nustatyta socialinės paramos teikimo grįžtantiems asmenims tvarka. 1992-1993 metais buvo dengiamos tik persikėlimo išlaidos. Nuo 1994 metų Socialinės apsaugos ir darbo ministerijos biudžete kasmet numatomos Lietuvos Respublikos valstybės biudžeto lėšos leidžia jiems teikti platesnę socialinę paramą: kompensuojamos persikėlimo išlaidos, skiriamos vienkartinės pašalpos įsikūrimui, finansuojamos darbo vietos pagal teritorinių darbo biržų bei juridinių asmenų pateikiamus pasiūlymus, organizuojami profesinės kvalifikacijos arba

perkvalifikavimo kursai, organizuojamas valstybinės (lietuvių) kalbos mokymas, organizuojamas vienišų, garbaus amžiaus, ligotų tremtinių pervežimas į Lietuvą, teikiama socialinė parama kitose valstybėse nuolat gyvenantiems socialiai remtiniams Lietuvos Respublikos piliečiams, norintiems grįžti į Lietuvą, teikiama finansinė parama grįžtančių tremtinių vaikams, besimokantiems Vilniaus lietuvių namų gimnazijoje, teikiama finansinė parama lietuvių bendruomenėms, tremtinių organizacijoms rengti suvažiavimus, konferencijas, kurių tikslas – informuoti dėl tremtinių grįžimo, jų pensinio aprūpinimo, įsidarbinimo galimybių, Lietuvos Respublikos pilietybės įgijimo ir kitais klausimais, kompensuojamos išlaidos tremtinių palaikų pervežimui į Lietuvą.

Persikėlimo išlaidos padengiamos pateikus jas patvirtinančius dokumentus pagal oficialų Lietuvos Respublikos ir užsienio šalių valiutų kursą, galiojantį prašymo pateikimo departamentui dieną. Persikėlimo išlaidos padengiamos vieną kartą, persikėlus nuolat gyventi į Lietuvos Respubliką visai grįžtančio asmens šeimai. Prie persikėlimo išlaidų priskiriama: kelionės keleiviniu traukiniu, lėktuvu ar autotransporto priemone bilietų įsigijimo išlaidos (tiesioginiu maršrutu nuo paskutinės nuolatinės gyvenamosios vietos už Lietuvos Respublikos ribų iki gyvenamosios vietos Lietuvos Respublikoje); asmeninių buities daiktų gabenimo krovinių traukiniais arba autotransporto priemonėmis išlaidos (jeigu persikelia vienas asmuo, apmokama už pervežimą daiktų, kurių svoris iki 5 tonų, jeigu šeima – iki 10 tonų); kitos persikėlimo išlaidos (mokestis už vizų, asmens dokumentų išdavimą, asmens draudimo išlaidos, nakvynės išlaidos persikeliant, vertėjo paslaugos). Asmeninių daiktų draudimo išlaidos neatlyginamos.

Vienkartinės įsikūrimo pašalpos dydis vienam suaugusiam grįžusio asmens šeimos nariui – 3500 litų (1014 eurų), vaikui (iki 18 metų) – 2500 litų (724 eurų). Grįžtančiam asmeniui, kuriam Lietuvos Respublikos neįgaliųjų socialinės integracijos įstatymo nustatyta tvarka yra nustatytas neįgalumo lygis arba kuris yra pripažintas nedarbingu ar iš dalies darbingu, arba kuris yra sukakęs senatvės pensijos amžių ir jam nustatytas specialiųjų poreikių lygis, arba grįžtančiam asmeniui, sergančiam lėtinių ligų, įrašytų į Vyriausybės ar jos įgaliotos institucijos patvirtintą sąrašą, sunkia forma, šeimos narių mirties, nelaimingo atsitikimo (avarijos, apiplėšimo ir panašiai), stichinės nelaimės (gaisro, potvynio ir panašiai), atvejais, pateikus tai įrodančius dokumentus, gali būti išmokėta papildoma vienkartinė pašalpa.

Grįžę į Lietuvą nuolat gyventi politiniai kaliniai, tremtiniai bei jų šeimų nariai už valstybės biudžeto lėšas mokomi lietuvių kalbos nuo 1994 metų. Geras lietuvių kalbos mokėjimas grįžtantiems asmenims yra adaptavimosi bei integravimosi pagrindas. Grįžtantys asmenys gali įgyti pirmąją, antrąją arba trečiąją valstybinės kalbos mokėjimo kategorijas, kurių reikia profesinei veiklai. Lietuvos Respublikos valstybinės kalbos įstatymas, kuriuo įteisintas lietuvių kalbos kaip valstybinės statusas, įpareigoja nuolat tobulinti grįžusių tremtinių, politinių kalinių bei jų šeimų narių, kaip tam tikros visuomenės dalies, lietuvių kalbos mokymą, gilinti jų lietuvių kalbos žinias bei gebėjimus. Remiantis konkrečiais poreikiais, grįžtantiems tremtiniams organizuojamas papildomas mokymas (konsultacijos, individualus mokymas), kad buvę tremtiniai labiau pasitikėtų savo jėgomis įvairiose situacijose, sudaryti galimybes tobulėti profesinėje srityje ir saugiai jaustis darbe. Atsižvelgiant į konkrečius poreikius, organizuojamas papildomas grįžtančių tremtinių mokymas, pagal specialias programas rengiami intensyvūs vasaros lietuvių kalbos kursai.

Padengiamos neįgalių (senų, vienišų ir ligotų) grįžtančių asmenų parvežimo į Lietuvą išlaidos pagal pateiktus jas patvirtinančius dokumentus (papildomai apmokamos ne daugiau kaip vieno lydinčio asmens išlaidos).

Politinių kalinių ir tremtinių palaikų parvežimo iš buvusios SSRS teritorijos į Lietuvą išlaidos padengiamos pagal pateiktus jas patvirtinančius dokumentus (papildomai apmokamos ne daugiau kaip dviejų lydinčių asmenų išlaidos).

Buvusios SSRS teritorijoje nuolat gyvenantiems Lietuvos Respublikos piliečiams, norintiems grįžti į Lietuvos Respubliką, gali būti skiriama iki 1000 litų (290 eurų) vienkartinė pašalpa, kai jie laikinai atvyksta į Lietuvos Respubliką spręsti apsirūpinimo gyvenamosiomis patalpomis klausimų, taip pat klausimų, susijusių su pensiniu aprūpinimu, gydymu, mokymu. Ši pašalpa skiriama pensinio amžiaus asmenims, asmenims su negalia, vienišoms motinoms (tėvams), jeigu auginama nepilnamečius vaikus (įvaikius) iki 18 metų, taip pat vyresniems kaip 18 metų moksleiviams ir studentams, besimokantiems mokymo įstaigų dieniniuose skyriuose.

Valstybės parama taip pat teikiama asmenims, atvežusiems mokyklinio amžiaus vaikus mokytis Vilniaus lietuvių namų gimnazijoje. Padengiamos kelionės į abi puses keleiviniu traukiniu, lėktuvu ar autotransporto priemone išlaidos vienam lydinčiam asmeniui ir atvykusiems mokytis vaikams.

Nemaža dalis grįžtančių asmenų yra darbingo amžiaus. Grįžtantiems politiniams kaliniams ir tremtiniams, be kitiems gyventojams taikomų užimtumo garantijų, numatytos lengvatinės išlygos. Siekiant grįžtančius darbingo amžiaus asmenis integruoti į darbo rinką ir socialinį gyvenimą, teikiama valstybės parama šių asmenų aprūpinimo darbu problemoms spręsti. Vykdomas mokymas ir perkvalifikavimas bei kvalifikacijos tobulinimas, pageidaujantieji grįžę asmenys gali būti siunčiami mokytis profesijos (supažindinant su profesine terminologija lietuvių kalba), atitinkančios vietos darbo rinkos poreikius, finansuojamos darbo vietos, kompensuojant kas mėnesį iki vienerių metų Lietuvos Respublikos Vyriausybės patvirtintos minimalios mėnesinės algos ir nuo šios sumos apskaičiuotų socialinio draudimo įmokų dydžio išlaidas.

Buvusios SSRS teritorijoje veikiančioms lietuvių bendruomenėms, tremtinių organizacijoms finansinė parama teikiama rengiant suvažiavimus, konferencijas, kurių tikslas - skleisti informaciją neteisėtai represuotiems asmenims grįžimo, pensinio aprūpinimo, įsidarbinimo, Lietuvos Respublikos pilietybės įgijimo ir kitais klausimais.

Grįžtantys asmenys, persikėlę nuolat gyventi į Lietuvą, turi teisę naudotis socialinėmis garantijomis, numatytomis Lietuvos Respublikos įstatymuose ir kituose teisės aktuose.

Pensinis aprūpinimas. Teisę į pensinį aprūpinimą grįžtantys asmenys įgyja po to, kai persikelia nuolat gyventi į Lietuvą. Pagal Lietuvos Respublikos valstybinių pensijų įstatymą, pripažintiems nedarbingais ar iš dalies darbingais, netekusiais 60 procentų ir daugiau darbingumo (iki 2005m. liepos 1 d. I ar II grupės invalidais) arba sukakusiems senatvės pensijos amžių, mokama valstybinių pensijų bazės dydžio nukentėjusiųjų asmenų valstybinė pensija.

Šios kategorijos asmenims, neteisėto kalinimo arba tremties metu netekusiems darbingumo, nepriklausomai nuo jų amžiaus skiriamos nukentėjusiųjų asmenų valstybinės pensijos:

- pripažintiems netekusiais 75-100 procentų darbingumo (iki 2005 m. liepos 1 d. I grupės invalidais) – mokamos 2 valstybinių pensijų bazių dydžio pensija;
- pripažintiems netekusiais 60-70 proc. darbingumo (iki 2005 m. liepos 1 d. II grupės invalidais) - mokamos 1,5 valstybinių pensijų bazės dydžio pensija;
- pripažintiems netekusiais 45-55 proc. darbingumo (iki 2005 m. liepos 1 d. III grupės invalidais)- mokamos 0,75 valstybinių pensijų bazės dydžio pensija, iki sukaks pensinį amžių (sukakus pensinį amžių - mokama valstybinių pensijų bazės dydžio pensija).

Politiniams kaliniams ir tremtiniams, išbuvusiems kalėjimuose ir tremtyje buvusios TSRS Tolimosios Šiaurės rajonuose ir jiems prilygintose vietovėse ne mažiau kaip 15 kalendorinių metų, pagal Lietuvos Respublikos Vyriausybės patvirtintą buvusios TSRS Tolimosios Šiaurės rajonų ir jiems prilygintų vietovių sąrašą, valstybinių pensijų bazės dydžio skiriamos dydžio nukentėjusiųjų asmenų valstybinė pensija skiriama ir mokama likus

5 metams iki senatvės pensijos amžiaus. Ši pensija skiriama ir mokama su sąlyga, jeigu asmeniui nėra mokama jokia Lietuvos Respublikos ar kitos valstybės pensija arba nuolatinė kompensacinė išmoka už ypatingas darbo sąlygas.

Vadovaujantis Valstybinių pensijų įstatymu nustatyta tvarka, skiriamos nukentėjusių asmenų valstybinės našlių bei našlaičių pensijos (atitinkamai 20 ir 30 proc. valstybinės pensijos dydžio).

Lengvatos skiriant valstybines socialinio draudimo pensijas. Vadovaujantis Valstybinių socialinio draudimo pensijų įstatymu reabilituotų politinių kalinių ir tremtinių kalinimo ir tremties faktinis laikas prilyginamas valstybinio socialinio pensijų draudimo stažui.

Transporto lengvatos. Lietuvos Respublikos transporto lengvatų įstatyme politiniams kaliniams ir tremtiniams numatyta teisė įgyti su 50 procentų nuolaida vienkartinę arba terminuotą vardinį važiavimo tolimojo reguliaraus susisiekimo autobusais, keleiviniais traukiniais bilietą, taip pat vienkartinę arba terminuotą vardinį važiavimo vietinio (miesto ir priemiestinio) reguliaraus susisiekimo autobusais ir troleibusais, reguliaraus susisiekimo laivais ir keltais bilietą.

Apgyvendinimas socialinės globos įstaigose. Grįžtantys pensinio amžiaus asmenys, kurie dėl senatvės, negalios ar tam tikrų socialinių aplinkybių negali savimi pasirūpinti, turi pirmenybę apsigyventi globos namuose „Tremtinių namai“, veikiančiuose nuo 1997 metų. Tai specialios paskirties stacionari socialinės globos įstaiga, skirta gyventi neteisėtai represuotiems pensinio amžiaus Lietuvos Respublikos piliečiams (politiniams kaliniams, tremtiniams, rezistencijos dalyviams). Grįžtantys asmenys, kuriems reikia nuolatinės globos ar rūpybos, dėl apgyvendinimo nustatyta tvarka taip pat turi teisę kreiptis ir į kitas savivaldybių ar apskričių socialinės globos įstaigas.

Programos įgyvendinimą koordinuoja bei valstybės paramą grįžtantiems asmenims persikelti ir jų socialinei integracijai teikia Socialinių paslaugų priežiūros departamentas pagal Socialinės apsaugos ir darbo ministerijos nustatytą socialinės paramos teikimo grįžtantiems asmenims tvarką. Valstybės paramą grįžtantiems asmenims apsirūpinti būstu - nuomoti savivaldybių gyvenamąsias patalpas įgyvendina savivaldybės Lietuvos Respublikos valstybės biudžeto skiriamomis lėšomis.